

מלך המשיח, חלק א'

מלך המשיח, נחיצותו וכישוריו

אמונה בביאת המשיח (שמשמעותו "המשוח") והציפייה לבואו מהוות אחד מן העקרונות היסודיים של היהדות. כאשר מבינים את נושא המשיח, כבר אין רואים בהיסטוריה אוסף מקרי של אירועים, אלא מהלך מתוכנן המוביל למטרה אוטופית.

לאורך ההיסטוריה, חוותה הציוויליזציה שינויים משינויים שונים שדרשו מן העולם להסתגל למציאויות חדשות, ושינויים נוספים עוד עתידים להתרחש. למשל, העולם התקדם מחברה חקלאית לחברה תעשייתית. היום, אנו במעבר ל"עולם שטוח" אקו-גיאו-פוליטי, מונע על ידי אינטרנט. שינויים אלו מציינים את השינוי של העולם מחברות שבטיות למדינות מאורגנות עם ממשלה, מחקלאים ליצרני היי-טק, מוגה-תעשייתיים.

אף בהיסטוריה של עם ישראל קיימים סמנים למעברים היסטוריים, אך אין הם מודדים התקדמות חברתית או טכנולוגית. תקופות אלו משקפות שינויים בסביבה הרוחנית שאותה מעניק האלוקים לאנושות. דוגמאות לכך הן גן עדן והחיים שלאחר גן עדן, תקופות בית המקדש הראשון ובית המקדש השני, ולאחר מכן חורבן בית המקדש השני. בהקשר זה, נוכל להבין את המושג היהודי של המשיח ושל ימות המשיח.

בשיעור ראשון זה של "מורשה" נראה כי האמונה בביאת המשיח היא מרכזית ביהדות. נשאל מי יהיה המשיח, מה יהיו כישוריו, ומהן הציפיות ממנו. השיעור השני על המשיח יחקור את התקופה בהיסטוריה הידועה כ"ימות המשיח", ילמד אותנו מה יתרחש באיזו תקופה, ומה נוכל לעשות כדי לזרז את ביאת המשיח.

השיעור הזה יתייחס לשאלות הבאות:

- ☞ מהו תפקידה של האמונה בביאת המשיח בדת ישראל?
- ☞ לאחר בואו של המשיח תצטמצם מאוד הבחירה החופשית שלנו. מאחר שמטרתם של החיים היא להשתמש בבחירה החופשית על מנת לבחור בטוב, מדוע אנו מייחלים לעידן שבו לא נוכל להשתמש בבחירה זו?
- ☞ מי יהיה המשיח וכיצד נוהה אותו?

מבנה השיעור:

חלק ראשון: ההיסטוריה העולמית והצורך במשיח
 פרק א. סקירה של חזון אחרית הימים ביהדות
 פרק ב. מדוע אנו זקוקים למשיח?
 פרק ג. גן עדן ועץ הדעת
 פרק ד. תיקון עולם
 פרק ה. ומה אחר כך?

חלק שני: מרכזיותה של האמונה בביאת המשיח

חלק שלישי: מיהו המשיח?
 פרק א. כישורים בסיסיים
 פרק ב. הישגים

חלק ראשון: ההיסטוריה העולמית והצורך במשיח

בחלק זה נחקור את תכליתם של ימות המשיח ונפתח הבנה לגבי המשיח בהקשר של התוכנית הנצחית שארג הקב"ה עבור האנושות. כמו כן, נראה כיצד ימות המשיח הם חלק אינטגרלי של "העולם הזה", ויחד עם זאת הגשר ל"עולם הבא" ול"תחיית המתים".

פרק א. סקירה של חזון אחרית הימים ביהדות

1. הרב יעקב אסטור, Soul Searching, עמ' 93-95 – קיימים שלושה מרכיבים עיקריים בחזון אחרית הימים של היהדות.

חזון אחרית הימים מוגדר במילון כענף של התיאולוגיה העוסק באירועים הסופיים של ההיסטוריה העולמית. האמת היא שחזון אחרית הימים אינו מצוי אך ורק בתוך התחום הדתי. הדוגמה המדהימה ביותר של חזון אחרית הימים חילונית תהיה המרקסיזם: הפרכוסים והמצוקות של מלחמת המעמדות, הרע המגיע לפתרונו באמצעות חברה נטולת מעמדות, קמילתו של השלטון והמציאות המאושרת שלאחר ביטולו.

חזון אחרית הימים היהודי מורכב משלושה חלקים עיקריים:

ימות המשיח.

העולם הבא.

עולם התחייה.

לפי המקורות המסורתיים, יהיה המשיח אדם בשר ודם, בן לאביו ולאמו, לא כמו באידיאה הנוצרית שבה נוצר בנו של האל ללא רבב. למעשה, כותב הרמב"ם כי לאחר שיסיים את תפקידו, ימות המשיח, כמו כל אדם אחר (ראה שיעור "מורשה" על השוואה בין הדתות).

מהו תפקידו? לסיים את מצוקת ההיסטוריה ולפתוח עידן חדש של אושר לאנושות בכללה. התקופה אשר במסגרתה מופיע המשיח ומשלים את תפקידו מכונה "ימות המשיח"...

במקורות היהודיים מכונים החיים שלאחר המוות "עולם הבא". אך משתמשים במושג זה אף לעולם המחודש האוטופי של העתיד, עולם התחייה (כפי שמוסבר בפסקה הבאה). על פי המושג הראשון, העולם הבא הוא המקום שאליו הולכות נשמות הצדיקים לאחר המוות – מאז המוות הראשון בהיסטוריה מגיעות נשמות הצדיקים לעולם הבא. לעתים, מכונה מקום זה "עולם הנשמות". שם קיימות הנשמות במצב בלתי גופני, ונהנות מזיו השכינה...

לעומת זאת, על העולם הבא שהוא עולם התחייה נאמר בתלמוד "עין לא ראתה אלוקים זולתך". לפי רוב הדעות, זהו עולם שבו מתאחדים הגוף והנשמה לחיי נצח במצב מושלם באמת. אותו עולם יגיע רק לאחר ימות המשיח ותחילתו תהיה באירוע הידוע בשמו "יום הדין הגדול". עולם התחייה הוא, אם כן, השכר הסופי, המקום שבו הגוף הופך להיות נצחי ורוחני, והנשמה אף יותר.

פרק ב. מדוע אנו זקוקים למשיח?

על פי היהדות, תכליתו של האדם בעולם הזה היא להפעיל נכונה את הבחירה החופשית בהתלבטות בין טוב לבין רע. אך בימות המשיח תוכר מלכותו של ה' לעין כול, וכמעט לא יהיה צורך לבחור בין חלופות הנראות נוגדות זו לזו. עם התגלותו של ה' וצמצום הנטיה לרשע, יהיה טבעי יותר לבחור בדבר "הנכון". נדמה כי מזור לייחל לתקופה שבה תצטמצם מאוד האפשרות להפעיל את הבחירה החופשית.

1. רמח"ל, "דרך ה'", א:ב-א-א:ג-ב – אדם חייב להגיע לשלמותו באמצעות יישום נכון של בחירתו החופשית, ודבר זה אפשרי רק בעולם הגשמי.

הנה התכלית בבריאה היה להטיב מטובו ית' לזולתו... על כן גזרה חכמתו שמציאות הטובה האמיתית הזאת יהיה במה שינתן מקום לברואים לשיתדבקו בו ית', באותו השיעור שאפשר להם שיתדבקו... ואולם גזרה חכמתו, שלהיות הטוב שלם, ראוי שיהיה הנהגה בו בעל הטוב ההוא. פירוש - מי שיקנה הטוב בעצמו... ואולם צריך שיהיה זה בבחירתו ורצונו... על כן הוכרח שיונח הדבר לבחירתו, שתהיה נטיתו שקולה לשני הצדדין ולא מוכרחת לאחד מהם...

ואולם להיות הדבר הזה נשלם כראוי, גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים, דהיינו מנשמה שכלית וזכה, וגוף ארצי ועכור, שכל אחד מהם יטָה בטבע לצדו, דהיינו הגוף לחומריות והנשמה לשכליות, ותמצא ביניהם מלחמה, באופן שאם תגבר הנשמה, תתעלה היא ותעלה הגוף עמה, ויהיה אותו האדם המשתלם בשלימות המעותד...

נדמה כי ימות המשיח, עידן של מודעות רוחנית גדולה וצמצום הדחפים הגשמיים, מונעים מאתנו את תכליתו של קיומו.

2. רמב"ן, דברים ל:ו – בימות המשיח לא יהיה שכר על בחירה בטוב כי לא יהיה יצר הרע שעליו יש להתגבר.

בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ:

נראה כי המצב החדש שיחול עם הגעתו של המשיח סותר את עצם תכליתו של העולם הזה. מאחר שאין מדובר בעידן שבו יהיו ראויים האנשים לשכר או יקבלו אותו, מהי תכליתם של ימות המשיח?

3. הרב שמואל בורנשטיין, "שם משמואל", פרשת עקב תרסו (דברים ז:יב) – אם אין אפשרות לזכות בשכר, מהי מטרתם של ימות המשיח?

ויש כאן שאלה מאחר שלימות המשיח לא יהי' במה ליכות, וקיבול שכר של מצוות דהאידינא נמי לא יהא בו... א"כ כל עצמן של ימות המשיח למה הן באין, שהרי אין אנו קוראים בהם לא לעשותם ולא לקבל שכרם...

4. הרב נתן ווייס, Aish.com, Do We Want Mashiach Now? – היהדות אינה מבקשת כי "יושיעו" את האדם.

על מנת להבין את המזורות ביסודיותה של האמונה בביאת המשיח לאמונה היהודית, אנו זקוקים למעט רקע. היהדות אינה כפופה לאמונה כי בכוחו של מישו אחר – כולל הקב"ה – "להושיע" את האדם. ה' שם אותנו בעולם הזה כדי שנגאל את עצמנו באמצעות שימוש בבחירה החופשית שלנו – כשנבחר בטוב ונדחה את הרע. העניין של קיומנו בעולם הזה הוא שהתנאים השוררים כאן הופכים אותו לסביבה ראויה לעצמאות אנושית. שכינת ה' אינה ניכרת כאן לעין; כתוצאה מכך, אנו מסוגלים לבחור בחירה חופשית בלי להיות המומים מכובדה העצום ואנו זוכים לעולם הבא על ידי תיקון עצמנו בעזרת מאמצינו.

דרך אגב, לפי המחשבה היהודית אין קשר בין ביאת המשיח לעולם הבא או למושג של שכר ועונש. הקביעה "שכר מצווה בהאי עלמא ליכא" [בעולם הזה לא מקבלים שכר על המצוות] (קידושין לט:ב) נוגעת לימות המשיח כפי שהיא נוגעת לכל תקופה היסטורית אחרת בעולם הזה. זאת, משום שהעולם שלאחר המשיח כפי שהוא מתואר על ידי הנביאים ובספרות היהודית אינו נראה מתאים להפעלת בחירה חופשית, שהיא העניין היחיד בחיים בעולם הזה.

אך אם התקופה ההיסטורית שתחל עם ביאת המשיח אינה מעניקה סביבה מתאימה למאבק המתמשך בין טוב לרע, שהוא תכלית החיים בעולם הזה, מדוע היא בכלל מצורפת להיסטוריה האנושית? בעת שבה תגיע המשימה של שימוש בבחירה החופשית של האדם לתכליתה ותסתיים, מדוע אין המשיח מביא את העולם הבא במקום להאריך את הקיום הארצי במהלכם של ימות המשיח? הרי במהלכה של תקופה זו, מצטמצמת האפשרות לבחירה חופשית ואין פוטנציאל להישגים.

פרק ג. גן עדן ועץ הדעת

כדי להבין את המקום שאליו יוביל אותנו המשיח, עלינו להבין תחילה מאין באנו: מגן עדן. החלטתם של אדם וחווה לאכול מעץ הדעת גרמה להם לעזוב את גן עדן, ונדרשת תקופה של ימות המשיח כדי להגיע לתיקון החטא ולהכרה עולמית בה'.

1. רמח"ל, "דרך ה'" א:גו-ה – חטאו של אדם הראשון הפר את האיזון בין טוב לבין רע.

הנה אדה"ר בעת... הוא היה מורכב משני החלקים ההפכיים שאמרנו שהם הנשמה והגוף, ובמציאות היו שני העניינים הטוב והרע, והוא עומד בשיקול ביניהם להדבק במה שירצה מהם.

והנה היה ראוי לו שיבחר בטוב, ויגביר נשמתו על גופו ושכלו על חומר, ואז היה משתלם מיד, ונח בשלימותו לנצח:

וכיון שחטא נשתנו הדברים שינוי גדול... ע"י חטאו נוספו ונתרבו חסרונות בעצמו של אדם ובבריאה כולה ועוד נתקשה התיקון ממה שהי' קודם.

2. הרב אליהו דסלר, "מכתב מאלהיו" כרך ג', עמ' 210-211 – חטא זה יצר את התפיסה השקרית כי המציאות היא גשמית.

אדם הראשון היה קודם חטאו בדרגת גן-עדן. כבר הסברנו שהוא הכיר שהרוחניות היא היא המציאות, והגשם הוא אך לבוש שמסתיר את המציאות האמיתית. הוא קבל את מזונו וכל חיותו מעולם הרוחני, בלי הסתר הגשמיות, כאמרם ז"ל: "מלאכים היו צולין לו בשר ומסננים לו יין" (עי' אבות דרבי נתן פ"א, ח').

כיון שחטא אדם הראשון, נכנס בו היצר הרע... והוריד את כל העולם למצב של הסתר, עד שנדמה כאילו הגשם הוא המציאות האמיתית. זוהי הקללה של "בזעת אפך תאכל לחם", כלומר, שנעשה הסתר של טבע, הסתר של סבה ומסובב, שמסתיר את יד ה' מתחת מעטה של חומריות.

3. הרב נתן וייס, Aish.com, Do We Want Mashiach Now? – אכילה מעץ הדעת היוותה הצהרה על אופיו הגשמי של הקיום.

חטא האכילה מעץ הדעת משדר תפיסה כי בכוחם של יצורים גשמיים להגביר את כוח החיים האנושי. אנשים יכולים להפוך לחכמים יותר על ידי אכילת פרי מישות גשמית כגון עץ. אם גשמיות היא רק השכבה החיצונית ביותר של מציאות, אין ספק כי טענה זו היא אבסורדית. לא ייתכן כי בדברים גשמיים קיים פוטנציאל כלשהו אשר אינו מגיע אליהם באמצעות הממד הרוחני של הנשמה. לעולם אין הנשמה מסוגלת להגביר את כוחותיה הרוחניים באמצעות המדיום של קלט גשמי.

אכילה מעץ הדעת בציפייה להגדיל במידה כלשהי את האינטליגנציה האנושית כמוה כהגדרה מחדש של מהות האדם. הדבר מעיד בלי ספק כי האדם בעיקרו הוא מהות גשמית. העצמות הגשמית שלו חייבת להיות המקור לכוח חייו ולאינטליגנציה שלו אם באפשרותו להרחיב את יכולותיו באמצעות אכילה של חלק מן העולם הגשמי. רק אם המציאות מבוססת על הגשמי בלבד, עשוי להיות פוטנציאל חבוי בצמחים ובתבלינים שבכוחו לשפר את האינטליגנציה האנושית.

פרק ד. תיקון עולם

מטרת קיומנו בעולם שלאחר גן עדן היא להחזיר הן את עצמנו והן את העולם למצב המקורי של רגישות רוחנית.

1. רמח"ל, "דרך ה'" א:גח – עלינו להחזיר את עצמנו למצב ששרר טרם חטאו של אדם הראשון.

השתדלותו המצטרך עתה להגיע לשלימות, הנה הוא כפול, כי יצטרך תחלה שישבו האדם והעולם אל המצב שהיו בראשונה קודם החטא, ואחר כך שיתעלו מן המצב ההוא אל מצב השלימות שהיה ראוי לאדם שיעלה:

2. הרב אליהו דסלר, "מכתב מאליהו" כרך ג', עמ' 211-210 – הדרך חזרה לגן עדן היא באמצעות טיפוח המודעות כי המציאות היא רוחנית.

תיקון חטא אדם הראשון הוא שהאדם ישתדל לצאת ולהתעלות מעל הסתר זה של הטבע ושל "פחי ועוצם ידי", שבו חושב האדם להשתלט על הטבע, עד שיבחין ברור בהכרה פנימית שהרוחניות רק היא המציאות, וכלפיה אין לגשם ממשות אמיתית, ונוצר אך לניסיון.

3. הרב נתן וייס, Aish.com, Do We Want Mashiach Now? – המשיח מחזיר אותנו לבהירות של גן עדן, ומעניק לנו הזדמנות נוספת לתקן את חטאם של אדם וחוה.

העובדה כי האדם לא עמד בניסיון לא שינתה את הגדרת משימתו. הגעה אל העולם הבא עדיין כוללת עמידה במבחן המקורי והשלמה עם העובדה שהאדם תלוי בה' לנצח. אך חטאו של אדם הראשון יצר מכשול גדול. על מנת לעמוד בניסיון זה, על האדם להחזיר לעצמו את מידת המודעות העצמית שהייתה לו בגן עדן, טרם החטא.

מטרתם של ימות המשיח היא להשיג מודעות כזו. מודעות לה' שהיא נקודת הציון של המודעות האנושית בגן עדן לפני החטא, שווה בדיוק לבהירות חזונו של האדם כלפי ה' בתקופה שלאחר ביאת המשיח.

4. שם (מבוסס על המהר"ל, "נר מצווה" חלק א') – האתגרים הרוחניים בהיסטוריה של עם ישראל מציינים את ההתקדמות בהבאת העולם למצב שקודם חטא אדם הראשון.

על מנת להביא לתיקון עולם, עלינו להצליח לשחרר את עצמנו מן הרעיון כי קיימת מציאות כלשהי שבה אנו שולטים שליטה מלאה בגורלנו ולא תלויים בה'. עלינו להכיר בכך כי הבחירה להגדיר את עצמנו כיצורים גשמיים נכשלה. התהליך ההיסטורי של ארבע גליות, שאליו מתייחס בלעם בנבואתו (במדבר כד: יז-כד), נועד להשיג מטרה זו.

הגלות הראשונה, גלות בבל, התייחסה לכוח הכיבוש. בבל כבשה את כל העולם המתורבת באמצעות כוח הזרוע. כשכוח זה נרקב ואבד, התברר כי אין בכוחה של עוצמה צבאית לבדה להביא את האדם לעצמאות.

הגלות הבאה הייתה גלות פרס. הפרסים ניסו להגיע לשליטה על העולם באמצעות כוח העושר. הגדלה מתמדת של העושה החברתית תהפוך את האדם לעצמאי. כאשר נפלה אימפריה זו בידי הכובשים היוונים, התברר כי כוחו של העושר אינו מספיק. כאשר אף האימפריה היוונית קרסה בתורה, הסתבר כי אף כוחה של התרבות הוא מוגבל.

לבסוף, מגיעים אנו לגלותנו הנוכחית, האימפריה הרומית וממשיכות-דרכה. גלות זו מתייחסת לכוח הטכנולוגיה והתחכום. האדם, פותר הבעיות, הוא יצירתי ללא גבול. לא קיימת בעיה שאין בכוחו לפתרה. אם נחבר יחד את כוחותיו של כל מזגזג בעולם האנושי, נגיע להתקדמות אשר בוודאי תביא אותנו לעצמאות מלאה ובכך לאוטופיה. תפקידנו הוא לארגן סביבה עולמית המאפשרת זרימה חופשית וחילופי רעיונות. חשיפתו של השקר שבתקווה חדשה זו לעצמאות אנושית תאפשר את קבלת פני המשיח.

פרק ה. ומה אחר כך?

למדנו כי ימות המשיח יעניקו לנו את האפשרות לתקן את חטא אדם הראשון, אך מה לאחר מכן? מה תהיה מטרת הקיום בעולם המתוקן?

1. רמח"ל, דרך תבונות מד – שכר ועונש אינם מטרתו העליונה של ה'; המטרה היא תיקון העולם.

כמו שהוכחנו מן המקראות, וכמבואר לנו בדברי חז"ל, שסוף כל סוף תסור הבחירה מן האדם, ולא יהיה עוד רעות בעולם... אם כן, אין סוף הכונה על השכר ועונש, אלא על התיקון כללי.

2. מהר"ל, "נצח ישראל" פרק כז – ימות המשיח משלימים את הבריאה ומתקנים אותה.

ושני אלפים ימות המשיח, פירוש הזמן האחרון הוא מיוחד לימות המשיח, כי הזמן האחרון הוא השלמה, שכל אשר הוא באחרונה הוא השלמה, ולכך הזמן האחרון מתייחס אל מלך המשיח, כי המלך המשיח יהיה משלים את כל העולם, כאשר יהיה כל העולם אחד, עד שיהיה העולם בשלימות, ולכך ראוי שיהיה מלך המשיח שהוא המשלים בסוף הזמן, שאז מסוגל אל השלמה ביותר.

3. הרב יצחק ברקוביץ, ירושלים – על אף שהגעתם של ימות המשיח תגביל את בחירתנו החופשית ותהיה כרוכה בויתור על הצמיחה שבאפשרותנו להשיג, אנו בכל זאת רוצים בהם לשם כבודו והדרו של ה'.

לאחר הגאולה, לא יהיה אתגר כי הבהירות תהיה כה גדולה. נדמה כי בקשת הגאולה היא היפוכה של מטרת החיים. נדמה כי זאת התחמקות מושלמת, כביכול אנו אומרים: "די עם הקטע הזה של בחירות קשות!"

איננו מבקשים כי המשיח יססה את האוברדרפט שלנו או יפתור את כל הדילמות. האמת היא שכאשר אנו מבקשים גאולה, אנו מבקשים זאת "למען שמך" (כפי שאנו אומרים בתפילות ראש השנה). כך שכל אחד יכיר בהשם ויתבטל חילול ה' הגדול ביותר הקיים: אי-ידיעת האדם את בוראו.

למעשה, כאשר אנו מבקשים משיח יש בכך אלמנט של הקרבה מצדנו: אנו מוותרים על השמחה של בחירה, של אתגר ושל צמיחה עצמית - למען הגאולה אשר תגלה את שם ה' בעולם.

אם כן, המטרה העליונה של ימות המשיח היא שכל העולם יכיר בה' אשר בורא את העולם, משגיח עליו ומכוונו, ושקיומנו תלוי בו.

נקודות לסיכום החלק הראשון:

- נדמה כי ימות המשיח סותרים את העקרונות היסודיים של בחירה חופשית, ואת ההשקפה כי התעלות רוחנית מושגת על ידי שימוש נכון בבחירה כדי לעבוד את ה'. מהי מטרת העולם שבו יהיה גילוי השכינה כה ברור עד שכבר לא תהיה לנו אפשרות להשתמש בבחירה החופשית שלנו?
- בטרם נשיב על שאלה זו, עלינו ללמוד מעט על משמעותה של ההיסטוריה העולמית. בתחילה, נברא האדם הראשון מתוך מודעות כי הבריאה היא רוחנית והגשמיות מהווה אך כיסוי לאופיה האמיתי של המציאות. אחר כך, חטאו אדם וחוה באכילה מעץ הדעת, ואז הם גורשו מן המציאות הרוחנית של גן עדן.
- מהלכה של ההיסטוריה האנושית מהווה ניסיון להחזיר את האדם למצב של מודעות רוחנית כפי שהיה לפני החטא. ההיסטוריה מלמדת אותנו כי איננו אדונים לגורלנו, ושאלנו תלויים בה'.
- המשיח מחזיר אותנו לבהירות של גן עדן ומעניק לנו הזדמנות נוספת לתקן את חטא אדם וחוה.
- מטרתם הסופית של ימות המשיח היא שכל העולם יכיר שבכך שה' ברא את העולם, משגיח עליו ומכוונו ושקיומנו תלוי בו.

חלק שני: מרכזיותה של האמונה בביאת המשיח

בחלק זה נברר על האמונה היסודית בביאת המשיח, שהיא אחת מאבני הפינה של היהדות.

1. רמב"ם, שלושה עשר עיקרי אמונה, עיקר יב – האמונה בביאת המשיח היא אחת משלושה עשר עיקרי אמונה.

אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף על פי שיתקמה, עם כל זה אֶחָפָּה לוּ בְּכָל יוֹם שִׁיבוֹא.

2. רמב"ם, פירוש המשנה, הקדמה לסנהדרין, פרק י – אמונה בביאתו הקרובה של המשיח ובגדולת מעמדו מעוגנת היטב בתורה.

ושיאמין שיהיה לו יתרון ומעלה וכבוד על כל המלכים שהיו מעולם כפי מה שנבאו עליו כל הנביאים ממש רבינו ע"ה עד מלאכי ע"ה, ומו שהסתפק בו או נתמעט אצלו מעלתו כפר בתורה, שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים.

3. רמב"ם, הלכות מלכים יא:א – האמונה בביאת המשיח היא כה מרכזית לעקרונות היהדות עד שמי שמתכחש לה, או אינו מצפה לביאתו, כופר בתורה כולה.

וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו.

מדוע אדם הדוחה את מושג המשיח, נחשב כופר בעצם תוקפה של היהדות?

4. הרב ישראל מילר, 'What's Wrong with Being Happy?', עמ' 70 – מדוע האמונה במשיח היא עיקרון יסודי?

שואל החתם סופר: המשיח בוודאי יגיע, כפי שאומרים הנביאים והגמרא, והתכחשות לביאתו היא עבירה גדולה כמו התכחשות לקיומה של השבת. אך השבת, או כל מצווה ספציפית אחרת, אינן ברשימתו של הרמב"ם! אם שלושה עשר עקרונותיו של הרמב"ם הם אותן אמונות אשר בלעדיהן אין היהדות עומדת, מדוע לכלול בהם את ביאת המשיח? בתיאוריה, אילו לא היה משיח, לא הייתה גאולה שלמה, חס ושלום, והיינו נותרים בין האומות, עובדים את ה' ומקיימים את מצוותיו לנצח; אילו האמין אדם בכך בשגגה, האם עזב את עיקרי היהדות? מציאות המשיח היא אמת, וחלק חשוב מן התורה, בדומה לשבת, ולחלקים רבים נוספים מן התורה אשר השמיט הרמב"ם מרשימתו; אך מדוע המשיח הוא "עיקר"?

5. שם, עמ' 72 – מעשינו מתאימים לשתי הרמות בתכניתו של ה': כפרט וכחלק מן האנושות.

העיקרון הכללי הוא שכולנו חיים בשתי רמות שונות. בודקים אותנו יום יום לראות אם אנו בוחרים לעשות את הטוב, וכל אחד מאתנו עומד במבחן במידה רבה יותר או פחותה יותר. וכל יום, ללא קשר למה שאנו עושים, לוקח ה' את מה שיצרנו, ואת מה שעשינו ואת מה שאנחנו, ומשתמש בדברים אלו כדי לקדם את תכניתו להיטיב לעולם. איננו יודעים את כל הפרטים. אך אנו יודעים כי אין חיים אנושיים מבוזזים, אין סבל ללא משמעות, וכל דבר המתרחש בעולם מתאים באופן כלשהו לתכניתו של ה'.

6. שם, עמ' 74 – המשיח הוא הסיום של תזמור והכוונה מדוקדקת של ה' לגבי כל פרט בהיסטוריה העולמית. כאשר האדם אינו מאמין בכך, הוא מערער על עיקרון יסודי בהשגחה האלוקית, ומתוך כך, מערער על היהדות.

אף אם אתה מבין כי אתה נמצא כאן בכדור הארץ כדי לקיים מצוות ולעמוד בניסיונות, אם אתה מאמין בטעות כי לחיים עצמם אין מטרה נעלה, שמדובר רק במשחק ואין סיבה אחרת לסבל ולמוות, אין תכנית או תכלית בכל ההתרחשויות, אתה אמנם מקיים מצוות, אך מה שאתה עושה אינו יהדות.

חשוב על גודל הזוועה של השואה, אשר בעקבותיה קמה מדינת ישראל. חשוב על העליה המחודשת של האנטישמיות אף במדינות שבהן אין יהודים, כגון פולין ויפן. עקוב אחר הקריירה המדהימה של יאסר ערפאת, אשר כוחו עלה – ואף ירד – כחצי תריסר פעמים, כאשר כל פעם הוא חוזר באופן נסי. וחשוב על כל העליות והירידות של הדור האחרון, כגון וייטנאם, ווטרגייט, איראן, התמוטטותה של האימפריה הסובייטית, האינתיפאדה, ההיפים, הפגנות הגזע, משבר האנרגיה ומיליון שינויים נוספים. האם אתה מאמין כי לכל אלה אין מטרה, ושה' מאפשר לדברים להתרחש ללא סיבה? אם כן, אומר לנו הרמב"ם, החמצת את העיקר. "אני מאמין" פירושו – 'אני יודע כי הכל חלק מתכנית; ועל אף שאיני יודע את הפרטים, והזמן מתארך יותר מכפי שציפיתי, אני יודע כי הכל סדרה של צעדים המובילים לביאת המשיח'.

האמונה בביאת המשיח באה לידי ביטוי מדי יום בתפילותינו. כפי שיבואר, יהיה המשיח צאצא ישיר של דוד מלך ישראל (-907 837 לפנה"ס). בתפילה הבאה מכונה המשיח "צמח דוד".

7. תפילת העמידה, הברכה החמש עשרה – בכל יום, מתפלל היהודי שלוש פעמים שהמשיח יביא את הגאולה.

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, ונקנו תרום בישועתך, כי לישועתך קוינו כל היום. ברוך אתה ה', מצמיח קרן ישועה:

8. קדיש (סידור נוסח עדות המזרח וספרד) – כל "קדיש" מכיל תפילה למשיח.

יתגדל ויתקדש שמו הגדול, בעולם אשר נברא כרצונו, וימליך את מלכותו, ויצמח הצלתו, ויקרב את משיחו.

יתגדל ויתקדש שמה רבא. (אמן): בעלמא די ברא
כרעותיה. וימליך מלכותיה. ויצמח פרקניה. ויקרב
משיחה. (אמן):

מאחר שביאת המשיח מתוארת בתורה (ראה מקור 2 לעיל), מבוססת אמונתנו בביאת המשיח על תקפות ואמתות התורה באופן כללי (ראה שיעורי "מורשה" על ראיות לתורה מסיני). המקור הבא מרחיב זאת:

9. הרב סעדיה גאון, "אמונות ודעות" ח:א – אמון בדבר ה' וכיטחון בטובו דורשים אמונה בגאולה העתידה.

שִׁנְיָהּ הגאולה הוא חייב מפנים רבים:

מהם קיום אותות משה אשר החל ובשר בהם, והאותות אשר יתקיימו לישיעה, וזולתו מהנביאים אשר בשרו בהם, ושהשולח אותם משלימם בלי ספק, כמו שאמר (ישעיה מ"ד כ"ו) מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים. ומהם שהוא צדיק לא יעול, וכבר הביא על האומה הגולה הגדולה הזאת אצלנו הארוכה, ובלי ספק כי קצתה לעניש, וקצתה לנסיון, ולכל אחד משני הענינים מדה בתכלי, ולא יתכן שיהיה באין תכלית...

נקודות לסיכום החלק השני:

- האמונה בביאת המשיח אינה פרט צדדי, אלא עניין מרכזי מאוד ביהדות. בכל יום מתפללים יהודים בכל רחבי העולם לבואו של המשיח. אדם שאינו מאמין בבואו או אינו מצפה לו נחשב ככופר בתורה כולה.
- מדוע אדם הכופר בביאת המשיח נחשב מכחיש את התורה? המשיח הוא סיום של תכנון מדוקדק והכוונה מפורטת של כל פרט בהיסטוריה העולמית ביד ה'. מי שאינו מאמין בכך מערער על התפיסה היהודית של ההשגחה הישירה של ה' בעולם.

חלק שלישי: מיהו המשיח?

בפרק זה נלמד מי יהיה המשיח, מה יהיה אופיו, ולאילו הישגים נצפה ממנו.

פרק א. כישורים בסיסיים

א.1 מנהיג ומלך

"משיח" פירושו אדם שנמשח בשמן, וזהו מושג כללי המתאר אדם בעמדת מנהיגות, כפי שמראה המקור הבא.

1. רש"י, ישעיהו ס:א – המונח משיח מתקשר למנהיגות.

אין משיחה זו אלא לשון שררה וגדולה:

במקור הבא נראה כי המשיח יהיה המנהיג הגדול ביותר והגאון הפוליטי הגדול ביותר שהעולם ראה אי פעם. הוא ינצל כישורים ייחודיים אלו כדי ליזום מהפכה עולמית, אשר תוביל לצדק חברתי מושלם, ותשפיע על כל האנשים לעבוד את ה' בלב שלם.

2. רמב"ם, סנהדרין י:א ד"ה 'אבל ימות המשיח', ו"משנה תורה", הלכות תשובה ט:ב – המשיח יהיה מנהיג עולמי חסר תקדים. הוא יוביל את האנושות חזרה לדרך ה'.

רמב"ם על משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה א ד"ה אבל ימות המשיח

אבל ימות המשיח הוא זמן שבו תחזור המלכות לישראל, ויחזרו לארץ ישראל, ויהיה אותו המלך העומד מקום מלכותו ציון, ויתגדל שמו ויגיע לקצו יותר וגדול על ממלכת שלמה, ויכרתו עמו העמים ברית שלום ...

א.2 צאצא של דוד המלך

1. רמב"ם הלכות תשובה פרק ט הלכה ב

... המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשומעו שנאמר "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים [וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עִמָּיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֵל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַחֲרֵיתָיו...]"

2. בראשית מט:י, עם תרגום יונתן – המשיח יהיה צאצא של שבט יהודה וכל המלכים העתידיים יהיה צאצאים של שבט זה.

לא-יסור שבט מיהודה, ומחזק מביין רגליו, עד כי-יבא שילה, ולו יקחת עמים.

תרגום: לא פסקין מלכין ושליטין מדבית יהודה וספרין מאלפי אורייתא מזרעה עד זמן די ייתי מלכא משיחא.

לא יפסקו מלכים ושליטים מבית יהודה, ומלמדי תורה לאלפים יבואו מזרעו עד שיבוא המשיח [שיהיה אף הוא מזרע יהודה].

3. פירוש האברבנאל על יחזקאל לד:כד – המשיח יהיה צאצא של בית דוד או גלגול של נשמתו.

ועבדי דוד – ...מלך המשיח יהיה מזרע דוד ... אבל בעלי הקבלה שקיימו וקבלו דעת גלגול נפשות, אמרו שמלך המשיח יהיה דוד עצמו כי הנה נפש דוד תתגלגל במלך המשיח.

קיימות היום משפחות יהודיות רבות המסוגלות לפרט את ייחוסן עד רב האי גאון (1038-938), אשר על פי המסורת היה צאצא של דוד המלך. יש משפחות רבות המסוגלות לפרט את ייחוסן עד המהר"ל (הרב אריה קפלן, Handbook of Jewish Thought, כרך ב', כה:ג).

במקור הבא, אנו דנים במשמעות העמוקה יותר של המשיח כגלגול של דוד המלך.

3. הרב ראובן לויכטר, "משיבת נפש" על "נפש החיים" א:ב – המשיח יגלם את האדם האידיאלי ולכן יהיה גלגול של דוד המלך.

נתבאר כאן שמשיח הוא התגשמות הרעיון של בריאת האדם, וזהו דבר שבדרך כלל אי אפשר לומר על אדם פרטי. כי אע"פ שכל בני האדם נבראו מכח אתו רעיון, עדיין הרעיון הוא הרבה יותר נעלה מהאדם בפועל, ואין בן אנוש שהרעיון משתקפו בו עד שניתן להכיר על ידי התבוננות בו מה היה הרעיון בבריאת האדם. אבל דוד המלך השלים וקידש את עצמו, והוציא את שורש הנשמה שלו לפועל, עד שמהתבוננות בו היה אפשר להכיר ולהבין מה היה הרעיון של הקב"ה בבריאת האדם. לכן אפשר לומר שהוא הוציא לפועל את הרעיון של 'אדם'. ומשיח צדקינו יוציא את שורש נשמתו לפועל לגמרי...

א.3 תכונות של גדלות באישיותו

1. ישעיהו יא:ב – המשיח יהיה בעל שש תכונות של גדלות אישית (ראה סנהדרין צג:ב; רש"י דיבור המתחיל "ונחה").

וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' (א) רוּחַ חֵקְמָה (ב) וּבִינָה (ג) רוּחַ עֲצָה (ד) וּגְבוּרָה (ה) רוּחַ דַּעַת (ו) וַיִּרְאֵת ה':

בין המשימות שיינתנו למשיח כלולה הפסיקה בנושאים לאומיים, כגון קביעת ייחוסו של האדם כשייך לעם ישראל, קביעת ייחוס השבטים ופתרון בעיות משפטיות שנדמה כי לא ניתן לפתור. כפי שמתאר המקור הבא, יהיה בכוחו לבצע משימות אלה בעזרת כוחות ייחודיים שיקבל משמים.

2. רמב"ם, הלכות מלכים יג:ג – למשיח תהיה השראה אלוקית, אשר תסייע לו לקבוע את ייחוסו של האדם.

בימי המלך המשיח כשתתיישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו ... ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם שמודיע שזה משבט פלוני וכו'.

במקור הבא נראה כי למשיח יהיה הכוח לחוש את ריחו של האדם, ומתוך כך ידע את כל הרקורד הרוחני שלו, והוא ישפוט אם האדם זכאי או חייב.

3. ישעיהו יא:ג; סנהדרין פט:ב – המשיח יוכל לשפוט אנשים בעזרת "חוש ריח" על-טבעי.

[את המילה 'והריחו' שפירושו על פי ההקשר הוא "הנהגתו" – מפרשת הגמרא על פי הדמיון שלה למילה 'ריח'.]

אמר רבא: הוא ריח אדם וידון אותו, כפי שנאמר "ולא למראה עיניו ישפוט [ולא למשמע אזניו יוכיח]".

והריחו בְּיָרֵאת ה' וְלֹא לְמֵרָאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ:

סנהדרין צג: רבא אמר: דמורח ודאין דכתיב (ישעיהו י"א) ולא למראה עיניו ישפוט [ולא למשמע אזניו יוכיח]:

פרק ב. הישגיו

זהותו של המשיח תיקבע על פי השגתו את המטרות הספציפיות הנדרשות למשימתו. במקור הבא, אנו מבחינים בין הישגים שיאפשרו לנו להאמין כי הוא עשוי להיות המשיח לעומת אותם הישגים המאשרים את זהותו מעבר לכל צל של ספק.

1. רמב"ם, הלכות מלכים יא:ד – רק כאשר יבנה המשיח מחדש את בית המקדש בירושלים ויחזיר את עם ישראל כולו לארץ ישראל, תיקבע זהותו בוודאות.

ואם יעמוד מלך:

1. מבית דוד

2. הוגה בתורה

3. ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה,

4. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה,

5. וילחם מלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח:

6. אם עשה והצליח, וניצח כל האומות שסביביו,

7. ובנה מקדש במקומו,

8. וקבץ נדחי ישראל - הרי זה משיח בוודאי.

כיצד יצליח המשיח להגיע לכל אחד מעם ישראל ולהודיע לו על בואו? ישנו רמז לכך בנבואות הבאות.

2. ישעיהו יא:י-יב – המשיח יחזיר את כל עם ישראל לארץ ישראל.

וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא שְׂרָשׁ יִשְׂרָאֵל עֲמֹד לְגַם עַמִּים אֲלֵיו גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ וְהָיְתָה מְנַחְתּוֹ כְּבוֹד:

וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף ה' שְׁנֵית יְדוֹ לְקִנּוּת אֶת שְׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאֵר מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמִעֵילָם וּמִשְׁנַעַר וּמִחֲקֵמֶת וּמֵאֲזֵי הַיָּם: וְנָשָׂא נֶס לְגוֹיִם וְאָסַף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וְנִפְצוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאֲרָבֶעַ כְּנָפוֹת הָאָרֶץ:

3. רמב"ן, במדבר כד:יז – הוא יראה בעולם כולו, כאילו היה כוכב החוצה את השמים.

כעבור כי המשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ, ימשילנו לכוכב הדורך ברקיע מקצה השמים, כמו שנאמר בו (דניאל ז יג):
וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה וגו' (= ועם ענני שמים הגיע דוגמת אדם).

כפי שמתאר המקור הבא, כאשר תיוודע זהותו של המשיח ברחבי העולם, הוא יבהיר את האמת לעמי העולם.

4. רמב"ם, הלכות מלכים יא:ד – המשיח יבהיר את האמת לכל.

וכשיעמוד המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא - מיד הם כולן חוזרין ויודעים שישקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעום.

נקודות לסיכום החלק השלישי:

☞ המשיח יהיה מלך שהוא צאצא ישיר של דוד המלך, משבט יהודה. יהיו בו תכונות יוצאות מן הכלל של גדלות אישית, חוכמה, גבורה וקרבת אלוקים. כוחות השפיטה שלו ורגישותו יהיו על-טבעיים.

☞ אך תכונותיו האישיות לא תספקנה על מנת לשכנע את עם ישראל במעמדו כמשיח עד שישגיג את המטרות הספציפיות שנקבעו על ידי הנביאים. נהיה סבורים כי הוא המשיח אם הוא מלומד בתורה ומגן על כבוד ה'; אך זהותו תיקבע בוודאות רק כאשר יבנה מחדש את בית המקדש בירושלים ויחזיר את כל עם ישראל לארץ ישראל.

סיכום השיעור:

מהו תפקידה של האמונה בביאת המשיח בדת ישראל?

אמונה בביאת המשיח אינה עניין צדדי, אלא עקרון מרכזי ביהדות. בכל יום מתפללים יהודים בכל רחבי העולם לביאת המשיח. ההיסטוריה של עם ישראל היא תהליך שבו האדם פועל להחזיר את מצב המודעות הרוחנית שהייתה קיימת אצל אדם וחיה טרם אכלו מעץ הדעת. ההיסטוריה מלמדת אותנו כי איננו אדונים לטבענו ולגורלנו, ושאלנו תלויים בה'. המשיח יחזיר אותנו לבהירות של גן עדן ויעניק לנו הזדמנות נוספת לתקן את חטא אדם וחיה. המטרה הסופית של ימות המשיח היא שכל העולם יכיר בכך שה' ברא את העולם, משגיח עליו ומכוונו, ושקיומו תלוי בו.

לאחר בואו של המשיח תצטמצם מאוד הבחירה החופשית שלנו. מאחר שמטרתם של החיים היא להשתמש בבחירה החופשית על מנת לבחור בטוב, מדוע אנו מייחלים לעידן שבו לא נוכל להשתמש בבחירה זו?

המטרה הנעלה של הבריאה, מעבר לשכר ועונש על הדרך שבה חיינו את חיינו בעולם הזה, היא תיקון היקום כולו וגילוי השכינה. המשיח יפתח תקופה שבה תכיר האנושות כולה בה' ותכבד אותו.

מי יהיה המשיח וכיצד נזהה אותו?

המשיח יהיה מלך שהוא צאצא של בית דוד, משבט יהודה. יהיו בו התכונות יוצאות הדופן של גדלות אישית, חוכמה, גבורה וקרבת אלוקים. כוחות השיפוט שלו ורגישותו יהיו יוצאי דופן. אך אין די בתכונות אישיות כדי לשכנע את עם ישראל במעמדו כמלך המשיח, עד שישלם את המטרות הספציפיות שנקבעו על ידי הנביאים. אלו כוללות בנייה מחודשת של בית המקדש והשבתו של עם ישראל לארץ ישראל.

מקורות מומלצים לעיון נוסף

מהר"ל, "נר מצוה", חלק ראשון.

השיעור נכתב על ידי הרב דוד סדלי ונערך על ידי צוות תכניות הלימודים של "מורשה".